

Vergaderjaar 2023–2024

34 682

Nationale Omgevingsvisie

Nr. 182

BRIEF VAN DE MINISTER VAN ECONOMISCHE ZAKEN EN KLIMAAT

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 december 2023

Na uw Kamer te hebben geïnformeerd over de voortgang en de contouren van de gezamenlijke, landelijke beleidslijn voor Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen in respectievelijk december vorig jaar¹ en april van dit jaar², ben ik verheugd u mede namens mijn collega's van BZK en IenW deze brief aan te bieden en u te informeren over de definitieve vaststelling van de gezamenlijke, landelijke beleidslijn Grip op grootschalige bedrijfsvestigingen («Grip»). Samen met provincies, de Minister voor Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) en Minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) zijn er afspraken gemaakt over de uitvoering en naleving van de gezamenlijke, landelijke beleidslijn Grip.

Tijdens het bestuurlijk overleg van 30 november jl. hebben Rijk en provincies definitieve afspraken gemaakt over de gezamenlijke landelijke beleidslijn Grip. Deze afspraken zijn vervolgens op 7 december door alle provincies bekrachtigd. Daarmee is de gezamenlijke landelijke beleidslijn Grip vastgesteld. De basis hiervoor ligt in de eerder gemaakte bestuurlijke afspraken, inclusief uitgangspunten en het provinciaal bod³. Ook is bevestigd dat in 2024 verder wordt gewerkt aan de toepassing van de gemaakte afspraken door provincies en het Rijk, in samenwerking met gemeenten. Voor de verdere uitvoering werken Rijk, provincies (IPO) en gemeenten (VNG) samen als één overheid, ieder vanuit eigen rol en verantwoordelijkheden. Met de formele vaststelling van deze gezamenlijke, landelijke beleidslijn Grip geeft het kabinet invulling aan de aangenomen motie van het lid Bontenbal⁴. De uitvoering hiervan draagt bij aan de noodzaak om een nieuwe balans te vinden tussen het economisch en maatschappelijk belang van grootschalige bedrijfsvestigingen enerzijds en het ruimtebeslag, de ruimtelijke kwaliteit en de (impact op) de

¹ Kamerbrief 34 682, nr. 110, 22 december 2022.

² <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2a0c078ddb67052234888b74873c26bbf4e1ed/pdf>

³ [provinciaal-aanbod-bo-grip-dd-221207.pdf](https://open.overheid.nl/documenten/ronl-2a0c078ddb67052234888b74873c26bbf4e1ed/pdf) (ipo.nl)

⁴ Kamerstuk 29 383, nr. 377. Motie van het lid Bontenbal c.s.

leefomgeving daarvan anderzijds. Daarnaast zien wij deze stap ook ondersteund worden door andere adviezen van maatschappelijke partijen zoals het CRa⁵.

Zoals in april aan uw Kamer is geïnformeerd waren Rijk en provincies het al over het doel, de scope en vijf uitgangspunten eens. Deze zijn bestuurlijk vastgesteld op 8 maart 2023 en bestuurlijk nogmaals bevestigd op 30 november jl. Sinds 8 maart hebben er in gedeputeerde staten bestuurswisselingen plaatsgevonden naar aanleiding van de provinciale verkiezingen. Vrijwel alle nieuwe provinciale besturen hebben aandacht voor het thema «grootschalige bedrijfsvestigingen»; het overeengekomen doel en de uitgangspunten van Grip zijn op hoofdlijnen onderdeel geworden van de coalitieakkoorden. We zien bovenal dat provincies, conform hun provinciale aanbod, de beleidslijn ook al toepassen in het ruimtelijk-economisch beleid. De scope is in een aantal provincies nog wat strenger, sommige provincies hanteren een 3 hectare grens als definitie van grootschalig. Een aantal provincies heeft haar Omgevingsverordening inmiddels aangepast, waardoor vestiging van grootschalige ruimtevragers alleen mogelijk is door aanvullende voorwaarden te stellen (zoals Drenthe en Noord-Brabant). Deze aanvullende voorwaarden geven in meer of mindere mate invulling aan de afgesproken uitgangspunten Grip. Daarnaast zijn provincies aan de slag met een (ruimtelijk) economisch profiel van de regio en worden er regionale programmeringsafspraken gemaakt.

Een goede ondernemersbetrokkenheid is ook een belangrijke voorwaarde in de naleving van de gezamenlijke landelijke beleidslijn grip. Het georganiseerde bedrijfsleven wil daar ook een actieve rol in nemen. Ook dragen vertegenwoordigers van bedrijfsleven bij aan de totstandkoming en verspreiding van goede voorbeelden. Dilas, een samenwerkingsverband tussen industrieel en logistiek gerelateerde partijen, is daar mooi voorbeeld van.

Verdere invulling en uitwerking van de uitgangspunten:

- Het Rijk ontwikkelt samen met een alliantie van gemeenten en ontwikkelaars een handreiking voor her- en nieuwbouw ontwikkeling van grootschalige bedrijfsvestigingen mét ruimtelijke kwaliteit. De handreiking bevat een routekaart, inrichtingsconcepten en instrumentarium voor de gemeenten, provincies, ontwikkelaars en bedrijven en biedt zo handelingsperspectief op gebiedsniveau. De handreiking biedt partijen ondersteuning om gezamenlijk de lat hoger te leggen en wordt opgenomen in de op te stellen Nota Ruimte. De handreiking is begin 2024 gereed. In nauw overleg met gemeenten gaan provincies ter inspiratie gebruik maken van de handreiking ruimtelijke kwaliteit.
- Het Ministerie van IenW heeft op 17 maart van dit jaar de Hoofdlijnennotitie van de Mobiliteitsvisie 2050 aangeboden aan de Tweede Kamer⁶. Een van de uitwerkingssporen betreft het ontwikkelen van integrale bereikbaarheidsdoelen. Uitgangspunt daarbij vormt de bereikbaarheid van vitale maatschappelijke en economische functies. Onder die laatste valt onder meer de bereikbaarheid van bedrijventerreinen voor werknemers en voor goederen. Bij het realiseren van bereikbaarheid speelt niet alleen mobiliteit, maar ook het creëren van nabijheid een rol: nabijheid van werknemers en nabijheid door locatie- en clusteringsbeleid. In 2024 volgt een nadere uitwerking van de Hoofdlijnennotitie en bijbehorende integrale bereikbaarheidsdoelen.

⁵ Het advies van de CRa «De logistiek van morgen begint vandaag» (21-09 gepubliceerd)

⁶ Mobiliteitsvisie 2050 Hoofdlijnennotitie | Rapport | Rijksoverheid.nl

- In aanvulling op het eerder uitgekomen Perspectief op de Nederlandse economie⁷ komt mijn ministerie met een Ruimtelijk Economische Verkenning voor Nederland (REV). Deze lange termijn verkenning moet meer inzicht bieden in de ruimtelijk economische ontwikkelingen en brengt patronen hierover in beeld. De REV is voorzien in het tweede kwartaal van 2024 en levert tevens een economische bouwsteen voor de Nota Ruimte die ook in 2024 voorzien is.
- Het uitgangspunt »clustering« vraagt nog om een integrale uitwerking, waarvoor de drie ministeries gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen. Het Rijk zal in het eerste kwartaal van 2024 hier het voortouw voor nemen en betreft daarbij ruimtelijke ordening, (energie-) infrastructuur en andere thema's.

Uitvoeringsafspraken gezamenlijke, landelijke beleidslijn grip

Provincies hebben het voortouw genomen, zoals afgesproken, bij het uitwerken van uitvoeringsafspraken en het inregelen van nieuwe samenwerkingsprocedures die horen bij de gezamenlijke landelijke beleidslijn Grip. Hierdoor is er meer duidelijkheid gecreëerd in de wijze waarop de samenwerking tussen provincies en Rijk en de betrokkenheid van gemeenten wordt vormgegeven. De VNG is inmiddels aangesloten en maakt als basis voor eigen inzet op het ruimtelijk economische domein een verkenning. Naast deze beleidslijn Grip werken VNG en Rijk momenteel aan een effectrapportage. Deze maakt de effecten van potentiële werknemers in relatie tot huisvesting inzichtelijk.⁸ Het gezamenlijk programmeren, het benutten van bestaande bedrijventerreinen, het clusteren en het inrichten van grootschalige bedrijfsvestigingen krijgen zo steeds meer vorm.

Ondersteunend aan het opstellen van uitvoeringsafspraken en de samenwerkingsprocedure zijn er in opdracht van het IPO twee onderzoeken uitgevoerd:

- Een inventarisatie naar grootschalige vraag en behoefte onder provincies;
- Een inventarisatie naar instrumentarium van provincies en gemeenten waarmee zij kunnen sturen op de uitgangspunten van de beleidslijn.

De eerste inventarisatie geeft inzicht in waar kwantitatief en kwalitatief afstemmingsbehoeften bestaan voor interprovinciale en interbestuurlijke afstemming. De eerste indicatieve cijfers laten zien dat provincies voor de periode na 2030 terughoudend zijn om verdere grootschalige bedrijfsvestigingen als verschijningsvorm ruimtelijk te faciliteren. Omdat grootschalige bedrijfsvestigingen ook nodig zullen zijn voor maatschappelijke en economische uitdagingen waar we voor komen te staan, zoals de energietransitie en de transitie naar een circulaire economie, vraagt dat om goede en tijdige interbestuurlijke afstemming. In de uitvoeringsafspraken tussen provincies en Rijk wordt daar, ook uit het oogpunt van regionale meerwaarde, nu ook in voorzien (zie verderop in de brief).

Uit de tweede inventarisatie blijkt dat provincies en gemeenten voldoende hard instrumentarium tot hun beschikking hebben om te kunnen sturen op grootschalige bedrijfsvestigingen, zoals via een omgevingsverordening, bestemmingsplannen en of bouwbesluiten. Maar op het gebied van het beter benutten en de ruimtelijke inrichting is de sturing in de praktijk nog lastig en vraagt vooral om »zachte« middelen in de vorm van samenwerking, co-creatie en goede voorbeelden. In de samenwerking

⁷ Perspectief op de Nederlandse economie: Innovatief, duurzaam, sterk en welverend | Rapport | Rijksoverheid.nl

⁸ Drie jaar na Roemer: Jaarrapportage arbeidsmigranten 2023 (overheid.nl)

tussen de bestuurslagen gaan we daarom het komend jaar aan de slag met het bestaande instrumentarium en bespreken we de effectiviteit hiervan en bekijken we of er aanvullend instrumentarium nodig is. Denk onder andere aan de koppeling met wet- en regelgeving, om een gelijk speelveld op landelijk niveau te creëren (bijvoorbeeld het gebruik van circulaire bouwmaterialen in het bouwbesluit opnemen) en hoe kan gezamenlijk optrekken bij investeringen vorm krijgen.

Afspraken voor een nieuw in te richten samenwerkingsproces

Provincies coördineren de regionale programmeringsafspraken binnen de provincies. Voor veel provincies is dit al een regulier onderdeel van het afstemmingsproces. Nieuw in de nu afgesproken samenwerkingsprocedure Grip is dat provincies deze interprovinciaal en met het Rijk gaan delen. Hiervoor worden door provincies in 2024 afstemmingstafels ingericht. Het is een gezamenlijk belang dat het Rijk ook tijdig kan aansluiten. Bijvoorbeeld als het gaat over de locatiekeuze in relatie tot de mobiliteitsontsluiting of een economische activiteit van nationaal belang. Ook worden de afstemmingstafels benut voor het tijdig agenderen van «lastige» ruimtelijke vraagstukken, in jargon vaak geduid als NIMBY («niet in mijn achtertuin»). Voor de transitie naar een circulaire economie zal er bijvoorbeeld ook ruimte nodig zijn voor grootschalige hogere milieucategorie bedrijven (HMC). Dit perspectief wijkt af van de huidige terughoudendheid in HMC-ontwikkeling. Op de afstemmingstafels wordt geacteerd op eventuele waterbedeffecten, overlap en of inpassingsvraagstukken van nationale belang(en). De VNG en gemeenten worden intensief betrokken bij het vormgeven van deze afstemming.

Het Rijk zal vanuit eigen nationaal belang moeten aangeven voor welke soort bedrijvigheid zij ruimte wil vrijmaken en welke locaties zij daar meer of minder geschikt voor vindt. Onder andere de REV voor Nederland, het afweegkader Water en Bodem Sturend en de Mobiliteitsvisie van het kabinet zullen hierbij worden betrokken. Deze input wordt ingebracht in het nieuwe samenwerkingsproces, nog voor de zomer van 2024, wanneer de REV, Mobiliteitsvisie en de Nota Ruimte naar verwachting gereed zijn. Op initiatief van het Ministerie van EZK wordt daarvoor een regulier programmeringsoverleg Rijk-regio gepland.

Ruimtelijke voorstellen

In het nationaal programma Ruimte voor Economie wordt het belang van voldoende ruimte voor de economie en specifiek ruimte voor grootschalige bedrijfsvestigingen voor nu en in de toekomst uitgewerkt. Ruimte voor economie is ook onderdeel van de provinciale uitvraag fysieke leefomgeving ten behoeve van de ruimtelijke voorstellen. De gezamenlijke landelijke beleidslijn Grip is reeds door het Rijk actief ingebracht en van toepassing op dit ruimtelijke traject. We verwachten dat provincies hun inzichten daarover onderdeel laten uitmaken van het provinciale voorstel. Eind 2023 hebben de meeste provincies het ruimtelijk voorstel afgerond en ter besluitvorming in Gedeputeerde en provinciale staten voorgelegd. Voor zover dat al kan worden, op weg naar de ruimtelijke provinciale arrangementen dit voorjaar, er zoekgebieden voor grootschalige bedrijvigheid voorgesteld of wordt het proces geschetst hoe tot besluitvorming te komen.

Governance

Het Bestuurlijk Overleg Grip zal in 2024 worden verbreed naar een Bestuurlijk Overleg Ruimte voor Economie (BO RvE). In de bestuurlijke overleggen RvE wordt de voortgang en het effect van de beleidslijn Grip

gemonitord. Dit bestuurlijke overleg vindt halfjaarlijks plaats: in voor- en najaar. We zullen het BO RvE zodanig inplannen dat deze vanwege de ruimtelijke economische programmering logisch aansluit op de cycli en inhoud van de Bestuurlijke Overleggen Leefomgeving (BOL) en Meerjarigprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). In deze overleggen staat de integrale ruimtelijke ordening centraal, hier wordt in samenhang gekeken naar het gehele NOVEX-programma, het programma MOOI Nederland en de Nota Ruimte.

Ten slotte

De hoofdboodschap van deze brief is dat de gezamenlijke landelijke beleidslijn Grip formeel is vastgesteld. De betrokken partijen hebben vertrouwen uitgesproken dat een goede samenwerking tussen regio en Rijk gaat ontstaan en leidt tot gezamenlijke sturing op het vraagstuk grootschalige bedrijventerreinen. In een lerend – adaptief en iteratief – proces komen we beter tot elkaar en bespreken wat er nodig is om tot een goede afstemming te komen, inclusief afspraken over mogelijk aanvullend instrumentarium. Rijk, provincies en gemeenten werken als één overheid in dit samenwerkingsproces Grip aan een gezamenlijk einddoel met focus op de transitiepaden en beargumenteerde keuzes over grootschalige bedrijfsvestigingen. Daarbij maken we duidelijk dat de lusten en lasten verdeeld moeten worden en streven we naar een gelijk speelveld. De samenwerking en uitvoering van de afspraken zal na 2 jaar gemonitord worden.

De Minister van Economische Zaken en Klimaat,
M.A.M. Adriaansens